

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף כא

בעא מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת: המוכר בית בכתי ערי חומה, האם הקרובים של המוכר יכולים לגאול את הבית או לא. הספק: נאמר בבתי ערי חומה לשון 'גאולתו' ונאמר במוכר שדה אחוזה 'גאולתו'. האם לומדים בגזירה שוה משדה אחוזה: כמו שהיא אינה נגאלת לחצאין אבל כן נגאלת בקרובים, כך מוכר בית שאינו נגאל לחצאין כמותה גם כן יגאל בקרובים. או שהגזירה שוה של 'גאולתו' אינה יכולה ללמד על גאולת קרובים, כי הפסוק שם מדבר על גאולה לחצאין ("ומצא כדי גאולתו" דוקא גאולה שלימה ולא חצי) ולא על קרובים.

אמר ליה (רב ששת): אינו נגאל בקרובים.

איתיביה (רב הונא בר חיננא): נאמר "וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם גְּאֻלָּה תִתְּנוּ לְאֶרֶץ" המילה 'ובכל' מיותרת לרבות בתים ועבד עברי שנגאלים בקרובים (כי לשון 'גאולה' הוא גאולת קרובים - מלבי"ם). עד כאן הברייתא.

הגמרא מבארת את הברייתא: מאי לאו שהברייתא מתכוונת לבתי ערי חומה. ומוכח שהם נגאלים בקרובים. ודוחה: כוונת הברייתא לבתי חצרים (שאין להם חומה ודינם לא כבתי ערי חומה אלא כשדה). ומקשה: הרי על בתי חצרים נאמר במפורש שהם כשדה אחוזה ("על שדה הארץ יקשב") ואם כן פשוט שהם נגאלים בקרובים כמותה.

רב ששת מתרץ: ההוא לקובעו חובה: הפסוק "וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם גְּאֻלָּה תִתְּנוּ לְאֶרֶץ" מלמד שיש חובה על הקרובים לגאול שדה אחוזה. והברייתא לומדת מ'ובכל' לרבות גם בתי ערי חצרים שיש חובה לקרובים לגאול אותם.

וזהו אליבא דרבי אליעזר שלומד מהפסוק "ובכל ארץ וכו'" שחובה על הקרובים לגאול כדלהלן:

דתיא וגאל את ממכר אחיו: פסוק זה נאמר במוכר שדה אחוזה.

וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים: הפסוק מדבר על 'שדה אחוזה' שעוברת בירושה דור אחר דור עד דור המדבר שנכנסו לארץ. ואם כן הרי בסופו של דבר כל ישראל קרובים זה לזה ולא יתכן שליהודי (שאינו גר צדק) לא יהיו קרובים.

רבי אליעזר אומר וכו': לדעת רבי אליעזר הפסוק "וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֵּאֶל" הולך על הקרוב ביותר למוכר, שרק הוא חייב לגאול. אבל אם הוא לא יכול לגאול, שאר הקרובים אינם חייבים.

בשלמא למאן דאמר: הכוונה לרב הונא בר חיננא ורב ששת שהתווכחו בפירוש הפסוק.

אלא למ"ד לרבות בתי חצרים מאי בכל: הרי גם בלי לכתוב 'ובכל' מוכן מהפסוק לרבות בתי חצרים, כלומר אם היה כתוב רק "ובארץ אחוזתכם גאלה תתנו לארץ". כי הרי הפסוק הולך על שדה אחוזה, ובתי חצרים דינם שווים לשדה אחוזה. ואם בשדה אחוזה יש חובה לקרובים לגאול - כגלל זה גופא שהפסוק הזה נכתב בשביל ללמד שחובה לגאול - הוא הדין לבתי חצרים. אלא בהכרח ש'ובכל' מרבה דבר שאינו נכלל בשדה אחוזה, והיינו בתי ערי חומה שנגאלים בקרובים. (ריטב"א).

איתיביה אביי: לרב ששת שאמר שבתי ערי חומה לא נגאלים בקרובים: ביהודי שנמכר לגוי נאמר שלוש פעמים 'וגאלנו' לרבות לכל 'הגאלות' שהן נגאלות לפי הסדר שנאמר ביהודי הנמכר לגוי. דהיינו קודם גואל אחיו, ואם לא - דודו או בן דודו, ואם לא - שאר בשרו ממשפחתו. עד כאן הברייתא. אביי מפרש את הברייתא 'כל הגאלות' הכוונה לבתי ערי חומה ועבד עברי, שגם נגאלים בגאולת קרובים לפי הסדר הזה.

רב ששת דוחה: **לא, בתי חצרים ושדה אחוזה:** הברייתא מדברת על בתי חצרים ושדה אחוזה.

הגמרא מקשה: הרי כבר כתוב בהם במפורש שהם נגאלים בקרובים. כי בשדה אחוזה נאמר "וְכֹא גֵּאֶלּוּ הַקְּרֹבִים אֵלָיו וְגֵּאֶל אֶת מִמְכָּר אָחִיו", ובתי חצרים שווים לשדה אחוזה כנאמר בהם על שְׂדֵה הָאָרֶץ יִחָשֵׁב.

ומתרצת על פי דברי רב נחמן בר יצחק (שיובאו להלן), שאמנם כבר למדנו שבתי חצרים ושדה אחוזה יש בהם גאולת קרובים באופן כללי, אבל הברייתא מלמדת שהגאולה נעשית לפי הסדר של 'הקרוב קרוב קודם'.

אליבא דרבי לא תיבעי לך: לעיל (דף טו,ב) נחלקו רבי ורבנן האם יהודי הנמכר לגוי יוצא בשש או לא. לדעת רבי לא יוצא בשש, ובתוך הדברים שם אומר רבי שמי שאינו נגאל באלה – עבד עברי שאינו נגאל בקרובים – שנגאל בשש'. (עיין שם מניין לרבי שעבד עברי לא נגאל בקרובים). לדעת רבנן יוצא בשש. נמצא שלדעת רבי פשוט שעבד עברי לא נגאל בקרובים, אבל לדעת רבנן לא ברור הדבר והגמרא מסתפקת בזה.

ילפינן שכיר שכיר: (הצד הראשון בספק): האם נדרוש גזירה שווה עבד עברי מהנמכר לגוי, שנאמר 'שכיר' ביהודי הנמכר לגוי ונאמר 'שכיר' בעבד עברי, כמו שהנמכר לגוי נגאל בקרובים כך הנמכר לישראל. ולא נדרוש את המילה "או דדו או בן דדו" **יגאלנו!** שנאמרה בנמכר לגוי – למעט שדוקא בו יש גאולת קרובים ולא בנמכר לישראל. (הצד השני בספק): או שכן דורשים "יגאלנו" דוקא לנמכר לגוי ולא לנמכר לישראל.

ת"ש בכל גאולה תתנו: זוהי הברייתא שהובאה למעלה. ועכשיו הגמרא מבארת את 'העבד עברי'. שלכאורה הכוונה לנמכר לישראל, והברייתא מלמדת שיש בו גאולת קרובים.

ההוא לקובעו חובה: הפסוק "וּבְכָל... גְּאֻלָּה תִתְּנוּ לְאֶרֶץ" בא ללמד שחובה על הקרובים לגאול את הנמכר לגוי, ואפילו לרבי יהושע (שהובא למעלה) הסובר שבשדה אחוזה אין חובה על הקרובים לגאול, בנמכר לגוי הוא מודה שיש חובה כדי שהעבד היהודי לא יטמע בין הגויים.

*

דכתיב 'ועבדו' ולא את הבן ולא את הבת: מכאן לומדים שקונה עצמו במיתת האדון ולא נשאר לעבוד אצל הבן או הבת של האדון.

מניין לרבות הסול והסירא וכו': סול = עץ חד. סירא = קוץ. מכתב = עט ברזל שחורטים איתו על פנקס מרוח בשעוה.

ד"א 'המרצע' להביא המרצע הגדול: שאפילו שהוא לא מנקב אלא חותך – כשר. אמר רבי אלעזר: יודן ברבי היה דורש וכו': במילתא = באליה של האוזן (בחלק התחתון הרך).

אבל לחכמים היה מקובל שכהן לא נרצע מפני שהוא נעשה בעל מום, ומכאן מוכיחים חכמים שעבד נרצע דוקא בבשר האוזן (בחלק הגבוה) כי דוקא שם הוא נעשה בעל מום, אבל באליה אינו נעשה בעל מום.

במאי קמלפגי: נאמר "וְלִקְחֶתָּ אֶת הַמֶּרְצֵעַ וְנִתְּתָהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֶתָּ". המחלוקת היא בצורת הלימוד של הפסוק: האם דורשים את התורה בכל מקום בצורת לימוד של 'כלל ופרט', או בצורת לימוד של 'ריבוי ומיעוט'.

כלל ופרט: צורת לימוד זאת אומרת שכשהתורה סותמת באופן כללי 'וְלִקְחֶתָּ' מכל סוג של חומר, ואחר כך מפרטת 'הַמֶּרְצֵעַ' - הפרט הוא פירוש של הכלל, ולכן אי אפשר לדמות לפרט דברים נוספים, אלא רק מרצע בלבד. וכשאחר כך התורה חוזרת וכוללת 'וְנִתְּתָהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֶתָּ' (כלומר כל דבר שתוכל לתת בהם ולרצוע את האוזן) - היא באה לרבות רק דברים הדומים לפרט דהיינו מרצע מכל סוגי המתכות. אבל לא מרצע מעץ כגון הסול והסירא.

ריבוי ומיעוט: צורת לימוד זאת אומרת שכשהתורה סותמת באופן כללי 'וְלִקְחֶתָּ' מכל סוג של חומר, אחר כך כשהיא אומרת 'הַמֶּרְצֵעַ' - היא רק באה למעט את הריבוי של כל החומרים, והיינו מה שאינו סוג של מתכת. וכשהיא חוזרת ומרבה 'וְנִתְּתָהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֶתָּ' היא מרבה את הכל כולל עץ, ובכל אופן נשאר המיעוט שבאמצע הפסוק למעט דבר רחוק מאד, והיינו עשיית נקב על ידי סם (= משחה) שהחור נעשה מאליו ולא על ידי כח האדם.

כדאמר רבא הירך: לדעת רבי יהודה במסכת חולין איסור גיד הנשה נאמר רק בגיד של רגל ימין. רבא שם ביאר את דעתו על פי הפסוק "עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ" האות ה' הידיעה מלמדת על הירך החשובה והמיוחדת והיא הירך הימנית. על פי דברי רבא נאמר גם כאן שהאות ה' הידיעה ב'הַמֶּרְצֵעַ' מלמדת על המצרע החשוב שהוא המרצע הגדול.

*

יעשה בעל מום: מה הבעיה בכך והרי יש מצוה מיוחדת לרצוע אותו?

למוחזק שבמשפחתו: כלומר לתפקיד והמעמד שהיה לו קודם לכן שהיה כהן כשר לעבודה.

*

חידוש הוא - לא שנא כהנים וכו': האם עצם זה שהתורה התירה לאדון לתת שפחה לעבד עברי זהו חידוש ולכן גם לכהן מותר. או שכהנים חמורים מישראלים בגלל שיש להן מצוות נוספות באישות שאין בישראלים, דהיינו שהם אסורים להתחתן עם זונה, חללה, וגרושה.

כי הויתו ביה מר שמואל: כאשר למדתם אצל שמואל שיחקתם בפספסים (= חתיכות עץ קטנות) ולא שמתם לב לדקדק בדבריו. מדוע לא שאלתם אותו: לפי שיטתו שאסור למסור לכהן שפחה, אם כן מדוע חכמים היו צריכים להביא ראיה שאין כהן נרצע בגלל שהוא נעשה בעל מום, והרי הם היו יכולים לומר שהוא לא נרצע בגלל שהאדון לא יוכל למסור לו שפחה כנענית. כי הנרצע צריך לומר 'אהבתי את אשתי ואת בני', והוא לא יכול לומר זאת.

תו לא מידי: מסיקה הגמרא שאין תשובה על כך, ודברי שמואל נשארים בקושיא.

כהן מהו ביפת תואר: חייל כהן שראה אשת יפת תואר במלחמה, האם היא מותרת לו כמו שהיא מותרת לחייל ישראל או לא.

בביאה ראשונה דכ"ע לא פליגי דשרי: לכו"ע מותר לכהן ביאה ראשונה ביפת תואר. כי כל הסיבה שהתורה התירה אותה היא רק בגלל שהן היו מתגרות בחיילים, ואם התורה לא היתה מתירה לחיילים לעשות זאת בהתר, הם היו עושים באיסור. וכל המחלוקת היא מכאן והלאה.

דהא הויה לה גיורת: לאחר הביאה הראשונה אסור לחייל לבעול שוב, והוא צריך לגייר אותה קודם לכן (ולעשות דברים נוספים הכתובים בפרשה שם). לדעת שמואל אשת יפת תואר אסורה לכהן כי גיורת אסורה לו.

ושמואל אמר אסור כל היכא קרינא ביה וכו': בפרשה שם נאמר **"וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָה אִשָּׁת יַפֵּת תְּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקְחָתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: וְהִבְאֵתָהּ אֵל תוֹךְ בֵּיתְךָ"**. רק מי שיכול ל'הביאה אל תוך ביתו' דהיינו לשאת אותה לאישה - מותר לו ה'וראית בשביה' דהיינו הבעילה הראשונה. אבל כהן שהיא אסורה לו בנשואין, גם הביאה הראשונה אסורה לו.